

Magyarország-Románia
Határon Átnyúló Együttműködési
Program 2007-2013

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

PIACKUTATÁS

X-Buildings

HURO/1001/051

2013. január

Jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját

www.hungary-romania-cbc.eu • www.huro-cbc.eu

Két ország, egy cél, közös siker!

Tartalomjegyzék

1. Schengeni határ kialakulásának háttere.....	3
Kialakulásának története.....	3
Schengeni Egyezmény, tartalma	4
A schengeni térség országaiból származó személyek ellenőrzésének megszüntetése.....	4
A külső határok ellenőrzésének megerősítése.....	4
Rendőrségi és bírói együttműködés és a Frontex létrehozása.....	5
2. Schengeni határok megjelenése Magyarországon.....	6
Határátkelők a Schengeni övezeten belül (határellenőrzés nélkül).....	7
Határátkelők a Schengeni övezet külső határán (határellenőrzéssel)	10
3. Határmenti épületek sorsa magyar-osztrák, a magyar-szlovén határszakaszon	13
4. Magyar-Román határszakasz átalakulásának jelenlegi helyzete.....	16
5. A törvényi háttér áttekintése	16
6. A projekt kapcsán beérkezett kérdőívek alapján megállapított következtetések	17
Mellékletek.....	18

1. Schengeni határ kialakulásának háttere

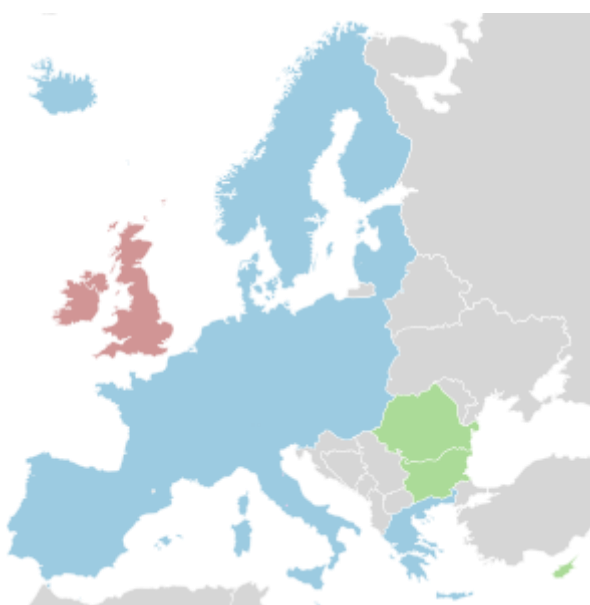
Kialakulásának története

A luxemburgi Schengenben 1985. június 14-én az Európai Gazdasági Közösség öt tagja – Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság – által a Princesse Marie-Astrid nevű hajó fedélzetén aláírt megállapodás mindössze a résztvevő államok közötti közös határaikon gyakorolt ellenőrzés fokozatos megszüntetéséről szólt. A megállapodás még csak egyszerűsítette a határátlépés formáit, de már kilátásba helyezte a határok teljes lebontását is.

A megállapodást 1990. június 19-én kibővítették a Schengeni Végrehajtási Egyezményvel, amely meghatározta a megállapodás megvalósításának folyamatát, egyúttal életképpé tette azt. A személyforgalom belső országhatárokon történő ellenőrzésének megszüntetésével párhuzamosan erősítették meg a részes államok külső határellenőrzésüket. A megállapodás és az egyezmény végül teljes mértékben 1995-ben lépett hatályba az öt alapító, valamint Spanyolország és Portugália részvételével. Később más államok is csatlakoztak a schengeni övezethez. A jelenlegi schengeni határok összesen 24 országot érintenek.

A schengeni megállapodást és a schengeni vívmányokat az amszterdami szerződés emelte az EU keretébe. Az 1997. október 2-án aláírt és 1999. május 1-jén hatályba lépett amszterdami szerződés alapvetően átrendezte a bel- és igazságügyi együttműködést. A maastrichti rendszer harmadik pillére kettévált, a kilenc témakörből a külső határok átlépésével, a bevándorlással, a menedéjoggal és a polgári jogi, valamint vámegyüttműködéssel és a csalással foglalkozó részek átkerültek az EU I. pillérébe, így a belső határátlépésre, a külső határok ellenőrzésére, a vízumkiadásra, a bevándorlás szabályozására és a menedéjogra vonatkozó döntéseket ezután az EU Tanácsán üléselő miniszterek hozzák meg. A kábítószer elleni harc mint önálló témakör nagyrészt feloldódott az új harmadik pillérben, amely két nagy területet azonosít, a rendőri és a bűnügyi-igazságügyi együttműködést.

Az Egyesült Királyság és Írország az amszterdami szerződés szerint továbbra is fenntartja önálló határellenőrzési rendszerét. Dánia is szabadon dönthet, hogy alkalmazza-e a későbbiekben születő schengeni acquis-t. Az EU-hoz később csatlakozott és csatlakozni kívánó országok számára ugyanakkor kötelező a schengeni szabályok átvétele és alkalmazása.

- A schengeni övezet
- További aláírók, amelyek nem teljes jogú tagok (Bulgária, Ciprus, Románia)
- Belépést fontolgató államok (Vatikán)
- Csak a rendőri együttműködésben részt vevő államok (Egyesült Királyság, Írország)

Schengeni Egyezmény, tartalma

A **Schengeni Egyezmény** az Európai Unió első és harmadik pillérének része, amely elsősorban a belső határőrizet megszüntetését és a külső határok közös ellenőrzését jelenti. Az egyezménynek nem minden unióbeli ország a tagja, és vannak nem EU-beli tagjai is. Az egyezményt nem minden aláíró tagország alkalmazza.

A schengeni térség országaiból származó személyek ellenőrzésének megszüntetése

A személyazonossági okmányok bemutatása megszűnt mindazok számára, akik a belső határállomásokon kelnek át – legyenek az EU állampolgárai, akár más ország lakói. Néhány biztonsági ellenőrzés azonban megmaradt:

- járőrök igazoltatnak egy 20 km széles határmenti sávban, az EU-n kívülre nyitott repülőtereken, kikötőkben és pályaudvarokon. A schengeni tagországok állampolgárai a saját országukban érvényben lévő személyi okmányaikkal igazolhatják magukat, amelyeket minden más schengeni tagország hatóságai kötelesek elfogadni. Ezért a schengeni tagországok állampolgárai számára az egyezmény területén útlevél nem szükséges.
- biztonsági ellenőrzések a repülőtereken a beszálláskor;
- kiskorú gyermekeknek a térség elhagyásához engedélyre van szükségük.

Kivételes esetekben, amikor a közrend veszélybe kerül, az érintett tagállam átmenetileg visszaállíthatja a rendszeres igazoltatást a határokon.

A külső határok ellenőrzésének megerősítése

A vízum – mivel egységes – minden schengeni országban érvényes.

- Az EU tagországok, valamint Svájc, Izland és Norvégia állampolgárai enyhébb ellenőrzésen esnek át, majd szabadon mozoghatnak a schengeni térségben;
- az EU-n kívüli, közös listán szereplő országok állampolgárainak három hónapnál rövidebb tartózkodást engedélyező vízumot kell kérnie attól az országtól, melyen keresztül belépnek a schengeni térségbe, illetve amely a fő úti céljának minősül (ahol a legtöbb időt készülni tölteni; nagyjából egyenlő időtartam esetén ahova először lép be). Minden tagországnak jogában áll egy általa problémásnak vélt országot felvételni a közös listára.
- A 3 hónapnál hosszabb időre szóló tartózkodási engedély vagy vízum tulajdonosa 3 hónapig szabadon mozoghat a schengeni térség többi országában, de tartózkodási jogot nem szerez ezekben az államokban. Ezen kívül a megérkezésétől számított 3 napon belül köteles „belépési nyilatkozatot” tenni abban a tagországban, melyek területére lép, vagy a határon, vagy a tagország valamelyik rendőrségi hivatalában.
- A menedékjogért folyamodók kérelmét az az ország intézi, amelyen keresztül ezek a személyek az EU területére kívánnak lépni. Mivel a nemzeti jogok harmonizációja még nem fejeződött be, és azon ország biztonsági szintjének megítélése is változó, amelyből a menedék kérője (közvetlenül vagy átutazóként) érkezik, a kérvényeket tagországonként más és más módon bírálják el.
- törvénytelen bevándorlás esetén annak az országnak kell gondoskodnia a bevándorlóról (és adott esetben a határra szállítását biztosítania), amelyen keresztül a bevándorló a térségbe érkezett.

Rendőrségi és bírói együttműködés és a Frontex létrehozása

A különböző tagországok rendőri, adminisztratív és bírói szervei kormányközi együttműködés keretében támogatják egymást a törvénysértések felderítésében és megelőzésében. Egymás rendelkezésére bocsátják információikat, és az EUROPOL keretében összehangolják a kábítószer, a tiltott kereskedelem és a szervezett bűnözés elleni akcióikat. Országuk határain túl a rendőrök meghatározott területen belül üldözhetnek (de nem tartóztathatnak le) személyeket gyilkosság, erőszak, kábítószer-kereskedelem vagy csempészés miatt. Kötelesek erről tájékoztatni azt az országot, melynek területén tartózkodnak, és kötelesek segítséget kérni attól.

A schengeni információs rendszer (SIS) strasbourgi székhelyű hálózat, amely a tagországok rendőri és bírói szerveitől beszerzett információkkal rendelkezik körözött személyekről és ellopott tárgyakról (fegyverek, autók). A SIS megfelel a személyi adatvédelmi törvényeknek (az Európa Tanács Egyezménye, 1981. január) és csak a határon történő rendőri vagy határőri ellenőrzéskor, vízum vagy tartózkodási engedély kiadásakor lehet igénybe venni.

A schengeni térség létrejötte óta jelentős változásokat hozott a külső határok ellenőrzésében az Európai Unió határellenőrzésért felelős ügynökségének, a Frontex-nek a létrehozása is. Az ügynökség léte szimbolizálja azt a tényt, hogy a külső határok ellenőrzése európai ügy és abban a tagállamok nem maradhatnak magukra, de nem jelenti egy európai határőrség létrehozását, ahogyan azt egyes európai gondolkodók, illetve a Stockholmi Program¹ szelleme előrevetítették. A határellenőrzés továbbra is a tagállamok hatásköre maradt és jelen pillanatban úgy tűnik, hogy ez olyan erős szuverenitási kérdés, hogy ebben áttörés egyelőre nem várható. A Frontex továbbfejlődését szolgáló módosító rendelet elfogadását követően - az Európai Parlament nyomására - a vendégisztek együttesét 2011 óta ugyan európai határőr csapatoknak nevezzük, ám ez még nem jelent európai határőrséget, bár kétségkívül egy első lépés lehet annak irányában.

A Frontex léte és működése számos jelentős kérdésben segíti azt, hogy a schengeni követelmények egységesen érvényesüljenek a külső határokon és a tehermegosztás elve alapján a többi tagállam segítse a nagyobb migrációs nyomásnak kitett külső határszakaszokat. Ennek jegyében a Frontex közös képzési tematikát dolgozott ki, elemző-értékelő munkát végez és közös műveleteket koordinál a külső határokon. Ez utóbbi során más tagállamok rendőrei, határőrei segítik a külső határokon „honos” rendőri, határőrizeti szervek munkáját, amelyhez bizonyos jogköröket kaptak. Noha az ügynökség az európai intézményekhez hasonlóan kissé nehézkes és bürokratikus és nem minden esetben találja meg a közös megoldást a számtalan tagállami érdek közepette, kétségkívül új dimenziót hozott a schengeni térség működésébe és elősegíti a nagyobb odafigyelést a külső határokon jelentkező kockázatokra, neuralgikus pontokra és jelentős szerepet vállal azok kezelésében is.

Nem véletlen, hogy a schengeni térség megálmodói a Schengeni Egyezmény létrehozása során annak számos cikkében - és később a végrehajtási normákban is - a kompenzációs intézkedések egész sorát szabályozták, míg magát a fő gondolatot – nevezetesen, hogy a belső határokon megszűnik az ellenőrzés – mindössze egy-két mondattal deklarálták. A schengeni rezsim tehát úgy épült fel, hogy megfelelően ki lehessen küszöbölni az ellenőrzések megszűnésével járó biztonsági deficitet. Egyaránt szabályokat alakított ki a schengeni beutazást lehetővé tevő vízumok kiállítására és a beutazás első lépcsőjeként vízumkiadás során ellenőrzést végző konzulátusokra, a külső határok szigorú ellenőrzésének követelményeire és a belső határokon kialakítandó határon átnyúló, közvetlen rendőri együttműködésre, valamint létrehozta a schengeni térség körözési rendszerét, a Schengeni Információs Rendszert.

A schengeni egyezmény aláírói	EU-tag	Nem EU-tag
Alkalmazza	<ul style="list-style-type: none"> • Ausztria • Belgium • Csehország • Dánia • Észtország • Finnország • Franciaország • Görögország • Hollandia • Lengyelország • Lettország • Litvánia • Luxemburg • Magyarország • Málta • Németország • Olaszország • Portugália • Svédország • Szlovákia • Szlovénia	<ul style="list-style-type: none"> • Izland • Norvégia • Svájc • Liechtenstein
Nem alkalmazza	<ul style="list-style-type: none"> • Bulgária • Ciprus • Írország • Nagy-Britannia • Románia	

2. Schengeni határok megjelenése Magyarországon

A schengeni térség fogalma 2007 óta kézzel foghatóvá vált Magyarország és - velük együtt számos közép-kelet-európai ország - állampolgára számára, hiszen ettől az időponttól kezdve szűntek meg a belső határainkon a határellenőrzések. A felmérések szerint a határellenőrzés nélküli utazás az egyik legmeghatározóbb vívmány az érintett lakosság számára az uniós és - később a schengeni – csatlakozás során. A megkérdezettek igen nagy számban említik a szabad utazást, mint az „EU” csatlakozásból származó pozitívumot.

A magyar-osztrák és magyar-szlovén határszakasz, mint belső határok egyre erősebb összekapcsoló funkciót fognak betölteni a jövőben Magyarország és Ausztria, illetve Magyarország és Szlovénia határ menti területei között. E térségekben a gazdasági együttműködések és tevékenységek megerősödése prognosztizálható, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a magyar-osztrák és magyar-szlovén határrégiók az EU regionális politikájának keretében már mint tagállami határrégiók támogathatók; s fokozatosan összekapcsolódnak az egykor kettéválasztott térségek: a Nyugat-Dunántúl és Burgenland; a Vendvidék és az Őrség határon inneni és túli települései.

Határátkelők a Schengeni övezeten belül (határellenőrzés nélkül)

Magyarország-Szlovákia határszakaszon

Közúti határátkelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Rajka	Dunacsún, Pozsonyi kerület (P)	M15 – D2 autópálya, E65, E75	1998	*	
Rajka	Oroszvár (P)	150-es főút		*	csak 3,5 t-ig
Lipót	Bős, (Nagyszombati kerület)	komp		*	Tervezett átkelő [2]
Vámosszabadi	Medve, (Nagyszombati kerület)	14-es főút E575		*	
Komárom	Révkomárom, (Nyitrai kerület)	13-as főút		*	csak 20 t-ig
Lábatlan	Karva, (Nyitrai kerület)	komp		*	Tervezett átkelő [3]
Esztergom	Párkány, (Nyitrai kerület)	Mária Valéria híd	1944-ig, majd komp, 2001-től közút	*	csak 3,5 t-ig
Esztergom	Párkány, (Nyitrai kerület)	teherkomp		*	Tervezett átkelő [4]
Ipolypásztó	Helemba, (Nyitrai kerület)	közút		tervezett	Ipoly híd újjáépítés alatt
Letkés	Ipolyszalka, (Nyitrai kerület)	közút		*	csak 3,5 t-ig [5]
Vámosmikola	Ipolypásztó, (Nyitrai kerület)	közút		tervezett	Ipoly híd újjáépítés alatt
Tésa	Ipolyvisk, (Nyitrai kerület)	helyi közút		*	csak 3,5 t-ig
Parassapuszta	Ipolyság, (Nyitrai kerület)	2-es főút E77		*	
Balassagyarmat	Tótgyarmat, (Besztercebányai kerület) (B)	22-es főút		*	
Póstyénypuszta	Petőpuszta (B)	közút	2012. február 24.	*	Katalin híd [6]
Rárós	Rárópuszta (B)	közút	2011. december 7.	*	Madách híd, magyar oldalon 2011. október 11-én elkészült [7]
Ipolytarnóc	Kalonda (B)	közút		*	csak 3,5 t-ig
Somskőújfalu	Sátorosbánya (B)	21-es főút		*	
Cered	Tajti, (Besztercebányai kerület) (B)	közút	2007	*	csak 3,5 t-ig
Bánréve	Sajólénártfalva (B)	helyi közút	2007	*	csak 3,5 t-ig

Bánréve	Sajószentkirály (B)	26-os főút		*	csak 3,5 t-ig
Aggtelek	Domica, Kassai kerület (K)	közút		*	csak 3,5 t-ig
Tornanádaska	Bódvavendégi (K)	közút		*	csak 3,5 t-ig
Hidvégardó	Bódvavendégi (K)	helyi közút	2007	*	csak 3,5 t-ig
Szemere	Buzita (K)	közút	2007	*	csak 3,5 t-ig
Tornyosnémeti	Migléc (K)	3-as főút E71		*	
Kéked	Abaújnádasd (K)	közút	2011	*	építés alatt [8]
Hollóháza	Eszkáros (K)	közút	2011	*	építés alatt [9]
Sátoraljaújhely	Újhely (K)	37-es főút		*	
Sátoraljaújhely Rákóczi utca	Újhely (K)	közút	2011	*	[10]
Karos	Bodrogszerdahely (K)	közút	2007	*	
Pácin	Nagykövesd (K)	közút	1995	*	csak 3,5 t-ig [11]
Lácacséke	Perbenyik (K)	helyi közút	2011	*	csak 3,5 t-ig felújítás alatt [12]
Zemplénagárd	Nagytárkány (K)	közút	*	*	csak 3,5 t-ig felújítás alatt [13]

Vasúti határátkelők

1. Rajka – Oroszvár
2. Komárom – Révkomárom
3. Szob – Helemba – Párkány (személyforgalom is)
4. Nógrádszakál – Bussa
5. Ipolytarnóc – Kalonda
6. Somoskőújfalu – Fülek
7. Bánréve – Sajólénártfalva
8. Hidasnémeti – Hernádcsány (személyforgalom is)
9. Sátoraljaújhely – Újhely

Magyarország-Ausztria határszakaszon

Közúti határátkelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Hegyeshalom	Miklóshalma (B)	M1 – A4 autópálya, E60		*	
Hegyeshalom	Miklóshalma (B)	1-es főút		*	
Jánossomorja	Mosontarcsa	közút		*	
Fertőd	Pomogy (B)	közút		*	
Fertőrákos	Fertőmeggyes (B)	közút		*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Fertőrákos	Szentmargitbánya	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas

	(B)				
Sopron	Kelénpaták (B)	84-es főút		*	
Ágfalva	Somfalva (B)	közút	2007	*	2007-től gyalogos és kerékpáros, 2011. szeptember 25-től közúti 3,5 t-ig ^[1]
Ágfalva	Szikla (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Ágfalva	Fraknónádasd (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Kópháza	Sopronkeresztúr (B)	861-es főút	1985	*	
Brennbergbánya	Récény (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Harka	Sopronkeresztúr (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Harka	Sopronnyék (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Sopronkövesd	Füles (B)	közút	2007	*	
Und	Füles (B)	közút	2007	*	a közút felújítva 2011. decemberében
Zsira	Locsmánd (B)	közút	2012	*	Magyar oldalon 2012. októberében elkészült a 2x1 sávú út, osztrák oldalon javított makadamút[14]
Zsira, Locsmándi utca	Locsmánd, Thermenplatz	közút	2004	*	
Kőszeg	Rőtfalva (B)	M87-es autótűt - S31-es autótűt		*	Tervezett az M87-es autótűt kiépítésével
Kőszeg	Rőtfalva (B)	87-es főút		*	
Bozsok	Rohonc (B)	közút	1991	*	a teherforgalom csak 2 t-ig
Bucsu	Rohonc (B)	közút	2007	*	Egynyomú földút, újjáépítése tervezés alatt
Bucsu	Csajta (B)	89-es főút	1949-ig, majd 1976-tól	*	
Narda	Csém (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Vaskeresztes - Vas-hegy	Csejke (B)	közút	2007	*	csak 3,5 t-ig
Horvátlövő	Németlövő (B)	közút	2007	*	csak 3,5 t-ig
Pornóapáti	Németlövő (B)	közút	2007	*	a teherforgalom csak 3,5 t-ig
Pornóapáti	Beled (B)	közút	2007	*	a teherforgalom csak 3,5 t-ig
Szentpéterfa	Monyorókerék (B)	közút	1991	*	
Pinkamindszent	Szentkút (B)	közút	2004	*	
Nemesmedves	Zsámánd (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Rönök	Borosgödör (B)	közút	2007	*	csak gyalogos és kerékpáros, lovas
Szentgotthárd-Rábafüzes	Rábakeresztúr (B)	8-as főút E66		*	
Szentgotthárd Ipari Park	Rábakeresztúr Ipari Park (B)	közút	1997	*	
Szentgotthárd – Hunyadi utca	Nagyfalva (B)	közút	2007	*	csak 5 t-ig, külön kerékpárút épült

Szentgotthárd - Rábafüzes	Rábakeresztúr (B)	M8-as autópálya - S37-es autót		*	Tervezett az M8-as autópálya kiépítésével
------------------------------	-------------------	-----------------------------------	--	---	--

Vasúti határátkelők

1. Hegyeshalom – Miklóshalma: Bécs-Budapest-vasútvonal
2. Fertőújlak – Pomogy: Fertőszentmiklós-Pomogy-Nezsider-vasútvonal
3. Sopron – Sopronkeresztes/Somfalva: Győr–Sopron–Ebenfurt-vasútvonal
4. (Sopron) - Ágfalva – Lépesfalva: Sopron-Nagymarton-Bécsújhely-vasútvonal
5. (Sopron) - Harka - Sopronkeresztúr: Sopron-Felsőlászló-vasútvonal
6. Szentgotthárd – Gyanafalva: Szombathely-Graz-vasútvonal
7. Szentgotthárd – Rábakeresztúr: gazdasági vasút, Ipari Park - Szombathely–Szentgotthárd-vasútvonal

Magyarország-Szlovénia határszakaszon

Közúti határátkelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Felsőszölnök	Magasfok, Muraszombati járás (M)	közút	1992	*	
Kétvölgy	Kerkafő, Muraszombati járás (M)	közút	2001	*	
Bajánsenye	Őrihodos (M)	közút	1947-ig, majd 1975- től	*	csak 7,5 t-ig
Magyarszombatfa	Pártosfalva (M)	közút	2004	*	csak 7,5 t-ig
Nemesnép	Kebeleszentmárton (M)	közút	1997	*	
Rédics	Hosszúfalva (M)	86-os főút, (E65)		*	
Rédics	Göntérháza (M)	közút	2013	*	kivitelezés előtt áll a 74192. jelű Rédics-Göntérháza összekötő út visszaépítésével ^[2]
Tornyszentmiklós	Pince (M)	közút	2004	*	csak 3,5 t-ig
Tornyszentmiklós	Pince (M)	M70 autót – A5 autópálya, E653	2005	*	

Vasúti határátkelők

1. Bajánsenye – Őrihodos: 25-ös számú Bajánsenye–Zalaegerszeg–Ukk–Boba-vasútvonal

Határátkelők a Schengeni övezet külső határán (határellenőrzéssel)

Magyarország-Románia határszakaszon

Közúti határátkelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Csengersima	Pete, Szatmár megye (Sz)	49-es főút		*	
Vállaj	Csanálos (Sz)	közút		*	
Önböly	Horea (Sz)	közút		*	Építés alatt, nyitása 2013. augusztus [15]
Nyírábrány	Érmihályfalva, Bihar megye (B)	48-as főút		*	csak személygépjármű és autóbusz
Létavértes	Székelyhíd (B)	közút		06-22	csak személygépjármű
Ártánd	Bors (B)	42-es főút, (E60)		*	
Körösnagyharsány	Körösszeg (B)	közút		Schengeni egyezmény majdani életbelépésével	Közút újjáépítés alatt [16]
Méhkerék	Nagyszalonta (B)	közút		*	csak 3,5 t-ig
Gyula	Gyulavarsánd (B)	44-es főút		*	
Battonya	Tornya, Arad megye (A)	közút		*	csak 3,5 t-ig
Nagylak	Nagylak (A)	43-as főút, (E68)		*	
Nagylak	Nagylak (A)	M43-as autópálya – A1 autópálya		*	Tervezett autópálya
Kiszombor	Nagycsanád, (Temes megye)	közút		*	csak 7,5 t-ig

Vasúti határátkelők

1. Tiborszállás – Nagykároly
2. Nyírábrány – Érmihályfalva
3. Biharkeresztes – Biharpüspöki - (Nagyvárad)
4. Kötegyán – Nagyszalonta
5. Lőkősháza – Kürtös - (Arad)

Magyarország-Horvátország határszakaszon

Közúti határátelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Letenye	Muracsány, Muraköz megye (M)	M7 autópálya – A4 autópálya, E65, E71	2008. október 22.	*	autópálya határátkelőhely a Zrínyi Miklós híddal
Berzence	Góla	közút		*	
Barcs	Trézenföld	6-os főút		*	

Drávaszabolcs	Alsómihljác	58-as főút		*	
Beremend	Petárda, Baranya, (B)	közút	1965-ben ideiglenesen, majd 1999. december 15-én	*	1999-2004 között 7-19 óra között nyíva, azóta 0-24 óráig ^[3] , csak személygépjármű
Udvar	Dályok (Duboševica) (B)	56-os főút, E73		*	
Ivándárda	Baranyavár (B)	M6-os autópálya – A5-ös autópálya, E73		*	Tervezett autópálya

Vasúti határátkelők

1. Murakeresztúr – Kotor
2. Gyékényes – Kapronca
3. Magyarbóly – Pélmonostor

Folyami határátkelők

1. Mohács
2. Vejti: 2014-ig vízi átkelőt létesítenek Horvátország felé, ennek keretében a határig tartó utat 850 millió forintból felújítják.^[4]

Magyarország-Szerbia határszakaszon

Közúti határátkelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Hercegszántó	Béreg, Vajdaság (V)	51-es főút (E662)		*	csak személygépjármű
Bácsalmás	Bajmok (V)	közút		07-19 ^[5]	szerb, EU-s, svájci, EGT-s közúti személyforgalom (kivéve autóbusz)
Tompa	Alsókelebia (V)	53-as főút		*	
Ásotthalom	Királyhalom (V)	közút	2013 ^[6]	*	
Bácsszentgyörgy	Hadikfalva (V)	közút	2014 ^[7]		
Röszke	Horgos (V)	M5-ös autópálya - E75-ös európai út		*	
Tiszasziget	Gyála (V)	közút		07-19 ^[5]	szerb, EU-s, svájci, EGT-s közúti személyforgalom (kivéve autóbusz)

Vasúti határátkelők

1. Kelebia – Szabadka
2. Röszke – Horgos

Magyarország-Ukrajna határszakaszon

Közúti határátlelők

Határátkelő	Szomszédos település	Átkelő típusa	Nyitás éve	Nyitva (0-24)	Megjegyzés
Záhony	Csap, Kárpátalja (K)	4-es főút E573 (európai út)		*	
Lónya	Kisharangláb (K)	közút		08-16	csak személygépjármű
Barabás	Mezőkaszony (K)	közút		07-19	csak személygépjármű
Beregsurány	Asztély (K)	közút		*	csak személygépjármű
Tiszabecs	Tiszaújlak (K)	491-es főút, (E60)	1989	*	csak személygépjármű

Vasúti határátkelők

1. Záhony – Csap
2. Eperjeske – Szalóka

3. Határmenti épületek sorsa magyar-osztrák, a magyar-szlovén határszakaszon

Az állandó ellenőrzés 2007. december 21-étől szűnt meg a magyar-osztrák, a magyar-szlovén és a magyar-szlovák határon, ezzel együtt szigorodott az ellenőrzés a külső határvonalnak számító magyar-horvát, magyar-román, magyar-serb és magyar-ukrán vonalon. A schengeni nyitást követően az összes vas megyei határátkelő állami kézben maradt. Közülük öt, a kőszegi, a bucsui, a szentpéterfai, a rábafüzesi (Ausztria felé), illetve a bajánsenyői (Szlovénia felé) a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő (MNV) Zrt. gondozásába került, a kisebbek, mint például a bozsoki, a pinkamindszenti (Ausztria felé), a kétvölgyi és a magyarszombatfai pedig a korábbi VPOP-hez, a mai Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz tartoznak.

A határátkelőket egyébként korábban három csoportba osztották. Az első kategóriába a klasszikus értelemben vett kis átkelők tartoznak (például Kétvölgy, Felsőszölnök, Magyarszombatfa), ahol sorompó és konténer jelezte az országhatár végét. A középső csoportba a harminc-negyven évvel ezelőtt épült átkelőket (Bucsu, Kőszeg) sorolták be. A harmadikba pedig a kilencvenes évek végén, többségükben uniós támogatásból felhúzott átkelőket (Rábafüzes) írták.

2007 végén, illetve 2008 elején hozzáláttak az objektumok akadálymentesítésének: elbontották a sorompókat és a konténereket. A bútorok, illetve az elektromos berendezések után a klímát, a villanysorompót, valamint a térfigyelő rendszert is leszerelték, és Rábafüzesre szállították, amely Vas megyében 2008 januárjától bázispontként működött. Egyes értékeket pedig közbeszerzési eljárás útján értékesítettek.

Fantomépületek a határon

Az ingatlanok hasznosításában viszont évek óta nem történt előrelépés. Bár az MNV Zrt. hosszú ideje szeretné eladni őket, a helyi önkormányzatok nem mutattak igazán érdeklődést az épületek iránt, a vállalatok részéről pedig talán nem is lenne ésszerű lépés egy-egy határátkelő megvásárlása. Az üresen álló épületek állaga így folyamatosan romlik. Az egyetlen kivételt csak a rábafüzesi határátkelő jelenti, melyet a Szentgotthárdi Ipari Parkban felépített logisztikai bázissal egy időben bővítettek ki.

A Schengeni Egyezmény értelmében különösen indokolt esetekben a tagországoknak készen kell állniuk arra, hogy ideiglenesen visszaállítsák a határok ellenőrzését. Erre jó példa a 2008-as svájci-osztrák közös rendezésű labdarúgó Európa-bajnokság, valamint a 2011. június 8-án és 9-én, Bécsben rendezett Világgazdasági Fórum. Ekkor ugyanis az osztrák-magyar határon visszaállt a teljes légi, vízi és közúti kontroll.

Nagy szerencse, hogy a modern technika segítségével, az idő kegyelmet nem ismerő vasfogának pusztító munkája ellenére is elvégezhetőek az esetleges határrendészeti intézkedések, méghozzá mobil eszközökkel. Az okmányok ellenőrzésére pedig kisbuszokban van lehetőség, erre főként az olaszok gyakorlata jelent jó példát.

A kőszegi, a bucsui és a rábafüzesi átkelőnél jellemzően ma is nagy a forgalom. Rábafüzes ráadásul a 8-as út mellett fekszik, ezért a Graz irányába tartók itt haladnak keresztül. A Szombathely felől Ausztriába igyekvők pedig legtöbbször Bucsunál lépik át a határt. Az osztrák munkaerőpiaci nyitás miatt pedig becslések szerint másfélszeresére nőtt az átmenő forgalom az osztrák-magyar határon.

A bucsui épület, rajta az idő nyomaival

Azok a bizonyos vasfogak pedig tovább pusztítanak: málladozó vakolatok, rozsdás vascsövek, kopott festések, potyogó csempék, kilazult lámpatestek jelzik az elmúlás útját. A jobbára fantomépületeknek nevezhető egykori határrendészeti objektumok már csak halvány árnyékaik önmaguknak. Miközben Magyarországnak a déli, EU-n kívüli államokkal közös szakaszokon komoly feladatai vannak az unió külső határainak védelmében, addig úgy tűnik, a belső oldalon, a jó néhány évtizedes múlttal rendelkező épületek már senkit sem érdekelnek.

A tervek szerint megvásárolhatóak lesznek az egykori osztrák-magyar határátkelő épületei. A Szövetségi Ingatlanszövetkezet és Burgenland tartomány osztozik majd az értékesítés feladatain. Erről korábban már szerződést írtak át Kelénpatakon. Összesen hat határátkelőről, a hozzájuk tartozó épületekről és útszakaszokról van szó. Miklósfalva, Kelénpatak, Németkeresztúr, Rótfalva, Rábakeresztúr és Bónisfalva szerepel az eladási listán. Öt kisebb határátkelő már privát tulajdont képez. Az autósoknak is egyértelműbb lesz majd a közlekedés, mivel osztrák oldalon már elrendelték a különböző terelőkorlátok és a régi felfestések eltávolítását.

A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. ideiglenes hasznosításra ajánlotta fel a rábafüzesi volt határátkelő ingatlanait. Szerződéstervezetük alapján a volt határátkelő épületeit, belső úthálózatát, földterületét az önkormányzat meghatározott, havonta fizetendő bérleti díjért határozatlan időre bérbe vehetné és hasznosíthatná. A szerződéstervezet szerint a bérlőnek tudomásul kell vennie, hogy egy esetleges nemzetközi közegészségügyi vészhelyzet esetén az ingatlant az illetékes rendészeti szervek határellenőrzés céljából újból igénybe vehetik. Szentgotthárd Város Önkormányzatának Képviselő-testülete elvileg egyetértett a rábafüzesi volt határátkelő ingatlanainak közcélú hasznosíthatósága céljából azoknak a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt-től történő esetleges bérbevitelével. Bérbeviteli szándék esetén mindenképp először funkciókat kell találni az épületeknek. A határátkelő épületeit lakáscélra ugyan nem, de egyéb közcélra (gazdasági, kulturális, turisztikai) valószínűleg lehetne hasznosítani.

4. Magyar-Román határszakasz átalakulásának jelenlegi helyzete

A magyar-román határszakasz helyzete sajátos a tekintetben, hogy meglehetősen bizonytalan Románia schengeni csatlakozásának az időpontja. 2011 márciusa volt a korábbi potenciális időpont, amelynek elhalasztódása okán – tekintettel a jelentős migrációs mozgásokra - továbbra is szigorú határellenőrzési rezsimet kell fenntartani ezen a szakaszon. Ez a határszakasz jelenleg is aktív és elsősorban a magyar-szerb határról elterelődő migráció és a romániai befogadó állomásokról érkező észak-afrikai menedékkérők jellemzik. Itt a zöldhatár aktivitása, valamint a teherszállító vasúti járművekben való megbújás a jellemző.

Románia többször is jelezte az Unió felé, hogy álláspontjuk szerint az ország teljesítette a határellenőrzés nélküli övezetbe való belépés feltételeit, a csatlakozást hátráltató holland és német ellenkezést pedig Hága és Berlin belpolitikai megfontolásainak tulajdonítják. Románia arra számított, hogy az Európai Unió belügyminisztereinek 2013. márciusi találkozásán döntés születik Románia és Bulgária schengeni csatlakozásáról, oly módon, hogy márciusban a légi és vízi, 2013 végén pedig a szárazföldi közlekedésben is megvalósul a két ország beépülése a szabad mozgást biztosító térségbe.

A belügyi EU-biztos a közelmúltban közölte, továbbra is alkalmasnak tartják Bukarestet és Szófiát a schengeni tagságra, a Tanács azonban szűk két éve minden adandó alkalommal megvétózta az erről szóló döntést. Először Németország és Franciaország együttes ellenállásával hiúsult meg a csatlakozás, majd Hollandia látta úgy sokáig (és a mai napig is), hogy a két ország felvétele túlzott biztonsági kockázatot jelentene Nyugat-Európa számára.

Mára már nyílt titokként kezelik, hogy a túlzottnak vélt romániai korrupció mellett a fő veszélye abban áll a két ország schengeni csatlakozásának, hogy ezzel megteremtődne a szárazföldi „schengeni” összeköttetés Görögország és az EU többi része között, amely megnyithatná a Görögországba tömegesen beáramló illegális bevándorlók útját Nyugat-Európába. Románia és Bulgária csatlakozásáról leghamarabb 2013. év végén tárgyal az Európai Bizottság, miután Románia nem kérte, hogy döntsenek a csatlakozásáról. Az EU-s belügyminiszterek legutóbbi találkozásán legalább három tagállam ellenezte volna a térséghez való felvételt.

5. A törvényi háttér áttekintése

A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. elsődleges szerepet tölt be az állami vagyon (ingatlanok, ingóságok, föld, társaságok, speciális vagyonelemek) és vagyonkezelők (MNV Zrt., Magyar Fejlesztési Bank, Nemzeti Földalap, központi költségvetési szervek, önkormányzatok) koordinátarendszerében. Az MNV Zrt. gyakorolja az állami tulajdonban lévő társaságok tulajdonosi jogait, gondoskodik az állami feladatokat ellátó szervezetek elhelyezéséről, gazdálkodik a kezelésében lévő ingatlanokkal és ingóságokkal, az országosan ismert műemlékekkel éppúgy, mint az örökség folytán birtokába jutott dísz tárgyakkal, régiségekkel.

A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. három elődszervezet – az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Zrt., a Kincstári Vagyon Igazgatóság és a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet – összevonásával, azok jogutódjaként 2008. január 1-jével kezdte meg működését. A rendszerváltás óta eltelt időben a mindenkori politika a különböző minőségű állami vagyoncsoportokra eltérő stratégiákat fogalmazott meg, majd ezekhez a stratégiákhoz alakított ki intézményeket. Ennek következtében az egyes vagyonelem-csoportokat – úgymint ingatlanok, termőföldek, gazdasági társaságok – mindig külön kezelték. Az MNV Zrt. létrejötté megteremtette a szervezeti feltételeit annak, hogy a nemzeti vagyont illetően egységessé váljon a tulajdonosi szemlélet.

Az intézményes privatizáció időszakának lezárultát követően az államnak a rá bízott nemzeti vagyonnal kapcsolatosan új feladatai keletkeztek, tulajdonosként másfajta kihívásokkal kell szembenéznie. Elsősorban a tartós állami tulajdonban maradó vagyon értékének megőrzése és gyarapítása a cél, ezért a hangsúly a vagyongazdálkodásra tevődik át. Az Országgyűlés az állami vagyonnal kapcsolatos tulajdonosi jogok gyakorlásáról, valamint az állami vagyon hasznosítására, kezelésére vonatkozólag megalkotta a Vagyontörvényt (2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról). Az MNV Zrt. feladata a jogelőd szervezetek nyilvántartásainak egybeolvasztása révén létrehozni az egységes vagyontaszter, amely a vagyonelemek megnevezése mellett azok értékét is tartalmazza. Az egységes vagyontaszter kialakítása és karbantartása átláthatóvá teszi az állami vagyon nagyságát, tartalmát és valós értékét.

A törvény jól meghatározott feltételekkel és keretek között biztosítja az immár egységes vagyonkezelő szervezet gazdálkodási önállóságát, egyidejűleg ki is kényszeríti a hatékonysági, költségtakarékossági szempontok érvényesülését, miáltal teret ad egyszersmind rá is szorítja a vagyonkezelő szervezetet a legcélszerűbb hasznosítási módok alkalmazására. A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. feladatait a vagyontörvény legfontosabb keretszabályai tartalmazzák; a jogszabály meghatározza azokat az ügyleteket, eljárásokat, tárgyakat, amelyekkel kapcsolatosan az állami vagyon esetében az MNV Zrt. kizárólagos hatáskörrel van felruházva.

Az állami vagyon hasznosítására az MNV Zrt. vagyonkezelési szerződést is köthet. Az ilyen vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő jogosult meghatározott, állami tulajdonba tartozó dolgot birtokolni, használni és hasznait élvezni. A vagyonkezelő köteles a vagyontárgy értékét megőrizni, gondoskodni állagának megóvásáról, jó karban tartásáról, működtetéséről, továbbá a díjat fizetni vagy teljesíteni a szerződésben előírt más kötelezettséget. A vagyonkezelési szerződés valamely, az államot megillető jog gyakorlásának átengedésére is irányulhat, ilyen esetben a dolgok vagyonkezelésének szabályait kell megfelelően alkalmazni. A vagyonkezelői jog az erre irányuló szerződéssel - kivételesen törvény alapján - jön létre. A vagyonkezelés további szabályait, valamint a kezelt állami vagyon és az ahhoz kapcsolódó bevételek és kiadások nyilvántartásának szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg.

6. A projekt kapcsán beérkezett kérdőívek alapján megállapított következtetések

A mellékletként csatolt kérdőívek (Schengeni határszakaszon és a romániai határszakaszon egyaránt) beérkezését követően egyértelművé vált, hogy sem az érintett NAV (VPOP) illetve érintett önkormányzatok nem nyilatkozhatnak a határszakaszokon jelenleg megtalálható ingatlanokról és azok hasznosításáról. A Schengeni határterületeken lévő épületek egy részét továbbra is a NAV illetve VPOP használhatja, de kizárólag a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. engedélyével. A hasznosítatlan épületek sorsáról is a MNV Zrt. dönt, elsősorban a területileg érintett önkormányzatoknak, helyi testületeknek (pl. rendőrség) ajánlja fel hasznosításra.

Egyértelműen kiderült az is, hogy Románia Schengeni csatlakozását követően szintén ennek a szervezetnek a hatáskörébe kerülnek az érintett határátkelőkön található épületek, így a projekttel érintett épületegyüttes is.

Mellékletek Határátkelők (Magyarország-Szlovákia)

Határállomás Komárom városközpontjában 2007 nyarán

Egykori határállomás Párkányban

Határátkelők (Magyarország-Ausztria)

Und, 2007-ben megnyitott közúti kapcsolat, felújítva 2011-ben

Kőszeg, 2007-ben bezárt osztrák-magyar határátkelőhely

Vaskeresztes - Csejke helyreállított közúti kapcsolat a Vas-hegyen

Horvátlövő-Németlövő helyreállított közúti kapcsolata, közepütt a határ

Pornóapáti - Németlövő helyreállított közúti kapcsolat a határmetszéssel

Határátkelők (Magyarország-Szlovénia)

A még működő Magyaraszombatfa (HU) – Pártosfalva (SI) határátkelőhely 2007-ben

Határátkelők (Magyarország-Ukrajna)

Határállomás Tiszabecs-Tiszaújlak között a 491-es főúton, E60

Kérdőív

az X-Buildings HURO/1001/051 projekt kapcsán

*Cél a határmenti épületek hatósági szemszögből vizsgált sorsának,
hasznosíthatósági lehetőségeinek meghatározása.*

Célterületek: magyar-osztrák, magyar-szlovén, magyar-szlovák határszakasz.

**A kérdőív kitöltése önkéntes. Az információkat csak a projektjelentésben tesszük közzé,
harmadik fél részére nem szolgáltatjuk ki.**

1. Kérjük, adja meg a kitöltő szervezet nevét és címét!
.....
2. Kérjük, adja meg a kitöltő személy nevét és e-mail címét!
.....
3. Kérjük, húzza alá, melyik határszakasz, amelyik Önökhöz tartozik!
magyar-osztrák   magyar-szlovák   magyar-szlovén
4. Az Önök illetékességi köréhez tartozó határépületek milyen tulajdonban vannak?
 önkormányzati   NAV   egyéb: .....
5. A határépületek hasznosításával kapcsolatban volt-e bármilyen koncepció, kutatás,
fórum, terv az elmúlt 10 évben? Ha igen, akkor milyen típusúak voltak ezek és melyik
évben történtek?
 nem volt ilyen szerveződés az elmúlt 10 évben
 kutatás /.....szervezet készítette ..... évben/
 hasznosítási koncepció /.....szervezet készítette ..... évben/
 beruházásösztönző terv /.....szervezet készítette ..... évben/
 egyéb..... /.....szervezet készítette ..... évben/
6. Mekkora az épületegyüttes mérete?
 <100m²   100-250m²   250-500 m²   500 m²<
7. Az épületegység jelenlegi állapota: leromlott   kielégítő   felújított
8. A Schengeni Egyezmény hatályba lépése óta mire hasznosították az épületeket?
 semmire sem használták   stratégiai védelmi feladatokat látott el
 egyéb rendészeti feladatokat látott el   kereskedelmi célú hasznosítás történt
 egyéb: .....

9. Jelenleg mi a funkciója a korábbi határépületnek?

.....
.....

10. Terveznek-e a jövőben valamilyen funkcióváltást az épületek kapcsán?

- nem
 igen, éspedig: .....

11. Mi a jelenlegi, illetve a tervezett hasznosítás formája?

- nincs ilyen elképzelés   bérbe adás   eladás
 egyéb: .....

12. A hasznosítás kapcsán milyen lépéseket tettek/tesznek, hogy a leggyorsabban és a leghatékonyabb módon tudják eladni/bérbe adni, hasznosítani az épületeket? Többet is bejelölhet!

- nincs ilyen tevékenység   Nemzeti Külgazdasági Hivatal, HITA
 önkormányzatok bevonásával   inkubátorházak bevonásával   kamara bevonásával
 szomszédos ország illetékes szervezeteivel, felsorolva: .....
.....
 egyéb: .....

13. Megjegyzés, kiegészítés a témával kapcsolatban:

.....
.....
.....
.....

Köszönjük, hogy kitöltötték a kérdőívet!

Kérdőív

az X-Buildings HURO/1001/051 projekt kapcsán

*Cél a határmenti épületek hatósági szemszögből vizsgált sorsának,
hasznosíthatósági lehetőségeinek meghatározása.
Célterületek: magyar-román határszakasz.*

**A kérdőív kitöltése önkéntes. Az információkat csak a projektjelentésben tesszük közzé,
harmadik fél részére nem szolgáltatjuk ki.**

1. Kérjük, adja meg a kitöltő szervezet nevét és címét!
.....
2. Kérjük, adja meg a kitöltő személy nevét és e-mail címét!
.....
3. Az Önök illetékességi köréhez tartozó határepületek milyen tulajdonban vannak?
 önkormányzati   NAV   egyéb: .....
4. Mekkora a jelenlegi határ épületegyüttesének mérete?
 <100m²   100-250m²   250-500 m²   500 m²<
5. Az épületegység jelenlegi állapota: leromlott   kielégítő   felújított
6. A Schengeni Egyezmény hatályba lépése után (magyar-román határszakaszra vonatkozóan) terveznek-e más hasznosítási formát?
 nem terveznek   stratégiai védelmi feladatokat fog ellátni
 egyéb rendészeti feladatokat fog ellátni   kereskedelmi célú hasznosítás a terv
 egyéb: .....
7. Mi a tervezett hasznosítás formája?
 nincs ilyen elképzelés   bérbe adás   eladás
 egyéb: .....
8. A hasznosítás kapcsán milyen lépéseket tesznek, hogy a leggyorsabban és a leghatékonyabb módon tudják eladni/bérbe adni, hasznosítani az épületeket?
Többet is bejelölhet!
 nincs ilyen tevékenység   Nemzeti Külgazdasági Hivatal, HITA
 önkormányzatok bevonásával   inkubátorházak bevonásával   kamara bevonásával
 szomszédos ország illetékes szervezeteivel, felsorolva: .....
 egyéb: .....
9. Megjegyzés, kiegészítés a témával kapcsolatban:
.....
.....

Köszönjük, hogy kitöltötték a kérdőívet!